

nának a kötetben található, határozott álláspontok: a közösségi jog és az Alkotmány hierarchikus viszonyáról, a parlamenti jog lehetséges változtatási irányairól, alkotmánybírói szerepfelfogásról, jogi oktatásról olvashatunk ilyeneket. A kötetben található írások külön érdeme, hogy a feldolgozott témákhoz a szerző nem csupán a kutató kíváncsiságával, hanem a folyamatok tanújának, résztvevőjének biztos helyismeretével is közelít, legyen szó rendszerváltásról, alkotmányozásról, választási bizottsági vagy alkotmánybírói megbízatásról. Amint azt Soltész István is megjegyezte a könyvbemutatón: személyes hangvé-

telű gyűjteményes kötetet vehet kezébe az olvasó – amely ugyanakkor minden írásával egy egységes közjogi gondolatrendszerrel közvetít ismereteket. Jó szívvel ajánlható a jogi felsőoktatás valamennyi szereplője és azon kutatók, közéleti kérdések iránt érdeklődő olvasók számára is, akik nyitottak egy más szempontú közjogi, közéleti megközelítésre, amelyben „Az önszerveződő civil világ tartja hátán a mindenkori államot.” (*Kukorelli István: Tradíció és modernizáció a magyar alkotmányjogban. Budapest, Századvég, 2006*)

Pozsár-Szentmiklósy Zoltán

PhD-hallgató, ELTE ÁJK Alkotmányjogi Tanszék

Kis magyar hadelmélet

Nagy Miklós Mihály szakmai tevékenységét és igényességét ismerve vettük kézbe a címe alapján első látásra könnyednek ható legújabb kötetét, majd – tanítványként ugyan kissé habozva, de mégis – tollat ragadtunk rövid bemutatására, benyomásaink közzétételére. Tettük ezt azért is, mert a *Hadiügy, hadelmélet, földrajz és geopolitika kapcsolata* alcímet viselő könyv témája egybeesik a román geopolitikai gondolkodásra irányuló érdeklődésünk számos elemével. Véleményünk szerint ugyanis a földrajz alapú érvrendszer a 19–20. századfordulótól kezdve mindmáig a magyarországinál jóval szélesebb körben elfogadott, alkalmazott és tegyük hozzá, eredményesebb módszere a román stratégiaalkotóknak, ezért a szerző – utólagos és megbocsátó engedélyt feltételezve – munkáját „román” kutatásaink szemszögéből is átolvastuk.

Az esszékötet, a magyar katonai és geostratégiai gondolkodás megújítója, *Kovács Jenő altábornagy* munkásságát méltatva és példaként állítva, a hazai és egyetemes hadelmélet földrajzi vonatkozásait dolgozza fel. Elméleti

kérdésekben, okfejtéseiben a szerző alapvetően magyar és német forrásokra támaszkodik. Elemzése során a társadalom földrajzi műveltségéből indul ki, és azt vizsgálja, hogy „... mennyiben ismerhetők meg a világ jelenségei, pontosabban egyes háborús, hadügyi jelenségei, folyamatai a katonai földrajzi műveltség szemüvegén át.” (14.) A könyv minden egyes fejezetét áthatja a modern értelemben vett *katonai földrajzi gondolkodás* megteremtésének előmozdítása, amit mondandója következtetéseként sugall az olvasó felé.

Gondolatmenetét a *Táj és hadügy* című fejezettel nyitja, amelyben igazolja a *földrajz- és hadtudomány* szoros, oda-vissza érvényesülő viszonyát, és elemzi e bonyolult függőségi rendszer széles spektrumát a tapasztalati tényezőktől kezdve (terep, ruházat, álcázás stb.) a politikai földrajzig. A két, önmagában is integráló jellegű tudomány metszetében számos interdiszciplínát, legalábbis interdiszciplína-gyanús területet találunk, melyek közül a katonaföldrajz rajzolódik ki legvilágosabban. A szerzőnek vélhetően nem állt szándékában új, köztes szakágak definiálása, azonban egyes esetekben célszerű lehet a közbeeső témakör

tudományos, elméleti körülhatárolása. A második fejezetben fel is veti, hogy a *szépirodalom és földrajzi ismeretek* kapcsolatából logikailag kikövetkeztethető a katonaföldrajzi ismereteket terjesztő alkotások, azaz a *katonai szépirodalmi földrajz* létjogosultsága. A *Háry Jánostól* Passuthig szemezgető válogatás egyébként arra is ráébreszti az olvasót, hogy a különböző irodalmi műfajok és esztétikai irányzatok, akár még a kisiskolás olvasmányok is – eltérő módszerekkel és gyakran látens módon – milyen eredményesen tükröznek vissza földrajzi információkat az olvasó, tulajdonképpen a társadalom felé. Persze egyesek megleégszenek a földrajzi érzet megjelenítésével, míg mások igyekeznek a természeti környezet, adott esetben a hadszíntér hű leírására, például *Tolsztoj Háború és békéje*.¹

A geográfia és az irodalom határán lévő műfajok lesznek a *katonai utazások és földrajzi világlkép* közvetítő médiumai.² Az előzőek-

ben tárgyalt szépirodalomhoz hasonlóan a felfedezés- és utazástörténetben is megjelenik, illetve elkülöníthető a katonai specifikum. Könnyen belátható az utazások hadtudományi jelentősége, hiszen az utazási kedv és a távoli világ megismerésének vágya gyakran egybeesett a hódító szándékkal. A több katonai jellegű utazást feldolgozó rész egyik legatnulságosabb epizódja a *Lord Napier* vezette expedíció *Abesszíniában* (1867–68). Az angol csapatok által vezetett fogolyszabadító akciót egy német felfedező-utazó is elkísérte, ami jól jelzi a katonai és a geográfiai cél egybeesését. A teljesen eltérő környezetben és földrajzi viszonyok között végrehajtott expedíció tapasztalatai (többek közt a *Zeitschrift für Geopolitik* feldolgozásában) ugyanúgy szolgálták az akkor még kevésbé feltérképezett (és meghódított) Afrika geográfiai megismerését, mint a későbbi haditevékenységek katonaföldrajzi előkészítését (például olasz megszállás, 1935–36). Az utazástörténeti elemzéseket alapul véve a szerző a katonai utazásokat *hódító és tudományos célú* korszakokra osztja, de mellette megjegyzi, hogy „... a katonai célú földrajzi ismeretek összegyűjtését mindkét típus magában rejti, jóllehet történelmi időszakonként változhat, hogy mikor melyik kerül előtérbe”. (82.)³

³ Az utazástörténeti téma kiegészítéseként ajánljuk a katonai célú úrutazások feldolgozását. Feltehetően számos – részben vagy egészében – katonai célú úrutazásra is sor kerülhet(ett), hiszen a nukleáris fegyverek fejlődésével párhuzamosan, már a 20. század második felétől felmerült az úr katonai alkalmazásának lehetősége, de a proliferáció-terrorizmus összefüggésben manapság is egyre aktuálisabbá válhat. Kiindulópontként, a feltehetően érzékeny és bizalmas téma iránt érdeklődők figyelmébe ajánljuk a *Sragner Márta* (szakbibliográfus, Csorba Győző Megyei Könyvtár, Pécs) főszerkesztésében készített, *A csillagászat magyar nyelvű bibliográfiája* címet viselő szakirodalmi gyűjtést. A folyamatosan frissített lista közel 35 ezer annotált tételt tartalmaz, a legkorábbi felvett irodalom 1538-ra datálódik. (Sragner, 2003–)

¹ Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a földrajzi ismeretek pusztá közvetítésén túl a szerző a hangulati, érzelmi elemek (*genius loci*) visszaadását is fontosnak tartja, ami a neves földrajzprofesszor találó sorait juttatta eszünkbe. Molnár Jenő – az erdélyi táj Áprily Lajos költészetében való megjelenését elemezve – a *földrajzszemléletű verselemzésről* így fogalmazott: „Kapcsolatot teremt a tájat művészién tükröző költészet és az azt oknyomozóan tanulmányozó földrajz között. Szerzője – a laji-i Egyetem földrajzprofesszora – átutazta Nagy-Romániát, és gazdag képi illusztrációval, érzelmi töltéssel mutatta be az országot. Ion Simionescu: *Între Dunărea și Mare*. 1939. (I.), *În lungul graniței*. 1939. (II.), *Printre daluri și prin câmpie*. 1943. (III.), *Prin Munții noștri*. 1941. (IV.). (Simionescu, 1939a, 1939b, 1941, 1943)

² A szerző idézi Ewald Banse kategóriáit (1928), amely megkülönböztet elbeszélő, leíró és kutató földrajzot.

A hadügy és a geográfia kapcsolatrendszerében a szerző óva int a kizárólag katonai szempontból történő vizsgálódástól. Ezen ismereteket a társadalmi jelenségeken keresztül is (a háború a társadalmi élet egyik állapotaként is értelmezhető) meg lehet közelíteni, ami – értékelése szerint – megmagyarázza a *politikai földrajz és a katonai földrajzi gondolkodás* bizonyos fokú elkülönülését, legalábbis szemléletbeli különbségét. A szerző kiemeli, hogy az I. világháború után a különböző népszerűsítő vállalkozásoknak is köszönhetően, a földrajz a társadalom széles rétegeinek figyelmét élvezte, és gyakran fordult a háború – és földrajzi okai – kérdésköréhez. E tekintetben feldolgozza a német és a német emberföldrajz-irányzatot követő magyar politikai földrajzi elméleteket, melyek legtermékenyebb időszakát szintén a világháborúk közti időszakra teszi.⁴ Megismerhetjük a korabeli magyar tudományos élet egyik színfoltját, a földrajzos körök geopolitikai vitájaként is ismert diskurzust, amely megítélésünk szerint bár hozzájárult a geopolitika hazai fejlődéséhez, a vitában résztvevők személyes ellentétei nagyban gátolták egy egységes elméleti bázisú magyar geopolitikai érvrendszer megszületését.⁵

⁴ Hasonlóan értékeli a földrajz első világháború utáni népszerűségét Krasznai Zoltán. Ennek okát – a tudomány belső fejlődésén túlmutatva – azzal magyarázza, hogy a Párizs környéki békeszerződések előkészítő bizottságai a korábbi békekötéseknél sokkal nagyobb mértékben támaszkodtak geográfusokra, illetve földrajzi forrásokra és térképekre, hiszen a háború kiterjedése miatt sokan nem járhattak be az adott ország területét. Mindez előrevetítette a földrajz emelkedő presztízsét és az iránta mutatott érdeklődés háború utáni megnövekedését is. A tanulmány elemzi azt az Erdély sorsát befolyásoló – gyakorlatilag politikai – földrajzi konfliktust, amely során két, egymástól eltérő felfogásban elkészített térkép került az előkészítő bizottság elé, és válhatott a békekötés, végső soron a politikai döntés tudományos alapjává. Az egyik – a francia diplomaták legfőbb tanácsadójaként szereplő – Emmanuel De Martonne-é, aki

A geopolitika hadtudományi viszonyrendszerének kifejtését vetíti előre a *katonaföldrajz* tudománytörténeti feldolgozása. A szerző rámutat, hogy a földrajztudományban is helyet kapó interdiszciplína folyamatos változáson, fejlődésen megy keresztül. Kutatási területnek változását nemcsak a geográfia, hanem a hadelmélet belső módosulása (például a tömeghadseregek megjelenése vagy a biztonságfogalom manapság tapasztalható bővülése) is meghatározza. A fejlődés irányát abban a tendenciában ragadja meg, hogy a *katonaföldrajz kétszintűvé válik*, tehát a nagyjából a 19. századig tartó *empirikus* korszaka kiegészül a *tudományos, oknyomozó szemlélettel*, így a hadszíntér metodista leírása párosul a katonapolitikai folyamatok és a háborút kiváltó okok földrajzi vonatkozásainak elemzésével. Ebben az összefüggésben a szerző elismeri a politikai földrajz és a geopolitika primátusát, ám szükségesnek tartja a katonaföldrajzi szemlélet kiszélesedését, biztonságföldrajzi irányba történő hangsúlyosabb közeledését, amit a geopolitika fokozódó térnyerése is indokol.

A szerző geopolitika-elméleti felfogását a kétszintű katonaföldrajzból kiindulva ismerhetjük meg. A geopolitika fogalmára adott

Havasalföld földrajzából doktorált, és széles kapcsolatokat ápol a román földrajzos körökkel, a másik a mi Vörös Térképünk volt. (V. ö.: Krasznai, 2003, 345–364.)

⁵ A korabeli magyar geográfia szakmai és személyközi megosztottságát mutatta ki Hajdú Zoltán is a Friedrich Ratzel magyarországi hatását feldolgozó tanulmányában. (V. ö.: Hajdú, 1998, 93–104.) Ennek kapcsán úgy véljük, hogy éppen az összefogás az egyik záloga a román geopolitikai gondolkodás sikerének. Bár román szakértői körök esetében is tapasztalunk szakmai vitákat, a geopolitika mégis egységes nézetrendszerre tudott válni Romániában. Az országban működő különböző, főleg földrajz tanszékek bázisán működő műhelyek túl tudtak lépni a törésvonalakon, és közös nevezőre jutva egy földrajzi determináltságú, döntően német alapokra építő iskolát hoztak létre az első világháborút követően. (vö.: Tóth, 2004, 63–68.)

meghatározáson túl összeveti a külföldi és magyar geopolitikai elméleteket. Mindezek alapján nézetrendszerében a *geopolitika* – mint elméleti és alkalmazott ismeretrendszer – kétős értelmezését látjuk: egyrészt a katonai, hadtudományi oldalt képviselő, a katonaföldrajz második szintjén megjelenő *geostratégia*, másrészt pedig a földrajztudományt, a földrajzi determináltságot becsatornázó *politikai földrajz* egymást kiegészítő relációjában. Ez a fajta geopolitika-értelmezés lesz a *katonai földrajzi gondolkodásról* alkotott nézeteinek lényegi eleme is. Mint írja, „... a modern hadügy és geográfiai viszonyrendszere a legmagasabb szinten a geopolitikában, s azon belül leginkább a katonai kérdésekkel foglalkozó részterületében, a geostratégiában ölt testet. Ebben egyesül a katonai földrajzi szemlélet és katonaföldrajzi tudás minden eleme; így hadügy, hadtudomány, geográfia és geopolitika végleg elválaszthatatlan egymástól.” (172.)

A szerző külön fejezetben foglalkozik a *Kárpát-medence földrajzi tényezőinek a magyar hadtörténelemre* gyakorolt hatásával, melynek során a történeti földrajz, történeti ökológia és csatatérkutatás eredményeinek felhasználásával összegyűjti a magyar történelem számos eseményét befolyásoló földrajzi elemeket. Elsősorban a Kárpátok láncát és belső középhegysegeit emeli ki, de fontosnak tartja a Duna, a Tisza, a Balaton szerepét és Budapest centrális elhelyezkedését, s nem felejt el a térségünkre jellemző éghajlat megemlítését sem.

A jelentős földrajzi tényezők meghatározásával egyetértve megjegyezzük, hogy a felsorolt elemek jelen korra vetített jelentőségét is fontosnak tartjuk, mivel – elméleti alapon vizsgálódva – bármely történelmi pillanatban valós geopolitikai, geostratégiai értékkel bír(hat)nak. Saját kutatásainkkal összefüggésben arra utalunk, hogy a földrajzi determináltság törté-

neti látásmódja a román geopolitikai gondolkodásban is tetten érhető,⁶ ez azonban összekapcsolódik az aktuális külpolitikai törekvéseket alátámasztó dinamikus geopolitikai érvrendszerrel, többek között a NATO- vagy az európai uniós integrációs politikában. A széleskörűen terjesztett román geopolitika három földrajzi pillére a Kárpátok, a Duna és a Fekete-tenger, amit kiegészít az e tényezők biztosította gazdasági, kereskedelmi és katonai potenciál hangsúlyozása.⁷ Feltesszük, hogy az országok közötti versengés nem állt meg, csupán a versengés belső arányai tolódtak el – a katonai terület rovására – ezért még NATO- és EU-tagságunk tükrében is szükség lehet egy olyan magyar, földrajzi sajátosságokon alapuló egységes geopolitikai érvrendszerre, amely előnyt képes kovácsolni az ország földrajzi elhelyezkedéséből, jellegzetességeiből, és amelyhez a szerző által megnevezett földrajzi elemek is érdemben hasznosíthatók.

⁶ Említhetjük a geopolitikáinak is értelmezhető dákoromán kontinuitás elméletet, de utalhatunk a korabeli román geopolitikai folyóirat, a *Geopolitica și geoistoria* elnevezésére is, amit minden bizonnyal a történész, Gheorghe I. Brătianu gondolata ihletett: „a geopolitika nagy vonalakban nem más, mint a jelenkor geotörténelme, a geotörténelem pedig a múlt geopolitikája.” (Brătianu, 1941, 3.)

⁷ A földrajzi meghatározottságra alapozó – geopolitikai – érvelés olyannyira elterjedt vált Romániában, hogy alig találunk olyan nemzeti szintű (nem csak biztonságpolitikai!) dokumentumot, amely nélkülözne Románia földrajzi helyzetének és az ebből származtatott előnyök a hangsúlyozását. Példaként említjük a – geopolitikai értelemben részünkről legkevésbé hangsúlyosnak vélt, 2006-ban elfogadott *Nemzeti Fejlesztési Terv 2007–2013* című dokumentumot, amely Romániát közép-európaiként értelmezi. Hasonló jelenséget tapasztalunk a román földrajzoktatásban is, amely a román geopolitikai iskola főbb téziseit integrálva – a geopolitika fogalmát, tárgykörét is nyíltan vállalva – fejleszt a fiatalok földrajzi műveltségét. Ily módon a geopolitikai látásmód az oktatási rendszeren keresztül is a társadalmi (nemzeti) tudat részévé válik, mint ahogy ennek fontosságára ismertetett könyvünk is rámutat.

Összességében: a könyv egységbe rendezi a szerző e témában folytatott kutatási eredményeit, valamint egyfajta szintézisét adja a hadtudomány és a geográfia kapcsolatrendszerének. A két tudomány metszetében elhelyezkedő témakörök feldolgozása tudományelméleti síkon is elgondolkodtató, hiszen újabb interdiszciplinák kézen fekvő létrehozását is megelőlegezhetné. Azt, hogy legyen-e katonai szépirodalmi földrajz vagy hadtörténeti földrajz, a tudományos élet bizonyosan el fogja dönteni, de sokkal inkább fontos az, hogy a nemzeti tudat formálásában is szerepet játszó földrajzi, geopolitikai látásmód nagyobb teret kapjon a társadalomban, egyben a társadalom részét képező hadügy szintjén.

A szerző többször utalást tesz arra, hogy különbséget kell (tudni) tenni tudomány és ideológia között (vö. haushoferi szakmaiság ↔ hitleri politika), ami rámutat a geopolitika egyik legérzékenyebb részére, a politikumra. Úgy gondoljuk, a geopolitika politikai tartalma, a politikum képviselte bonyolultság és dinamizmus – amit talán Zbigniew Brzezinski sakktablametaforája jellemez a legtalálóbban – nem mindig értelmezhető a földrajz- vagy a hadtudomány hagyományos módszereivel. Már csak azért sem, mert a politika – azon túl, hogy felhasználja vagy sem – át is lépheti a szakmai józanság, a földrajzi-katonai ésszerűség határait, ahogy a történelemben számtalanszor előfordult. Véleményünk szerint épp e sajátosság magyarázhatja a szakma bizonyos fokú távoltartásának szándékát a politikától, ebből pedig az a – természetesnek is felfogható – jelenség következik, hogy a geográfusok inkább politikai földrajzról beszélnek, a katonák geostratégiáról, ám a politikusok, politikai szakértők szívesebben használják a *geopolitika* kifejezést. Ugyanakkor elméleti síkon mégiscsak feltételeznünk kell a politikai

rációt és az egészségesen működő érdekranszformációs rendszerét (készségét, képességét), így a geopolitika és a benne rejlő politikum látszólagos ellentmondásának feloldását, a valós politikai érdek felismerésére való törekvést – mind a földrajz, mind a hadelmélet oldaláról, de idesorolhatnánk többek között a gazdaságtudományokat is – az *oknyomozó szemlélet* megvalósulása jelentheti, következésképpen a *Kis magyar hadelmélet* ilyen értelmű hozadékát is felfedezni véljük.

Nagy Miklós Mihály könyve hozzájárul a geopolitika tudományosságának, tudományosodásának tisztázásához, katonai vonatkozású komplexitásának megértéséhez, ám földrajztudományi és kultúrtörténeti szempontjai is figyelemre méltóak. A szerző által szorgalmazott *földrajzi műveltség* és *katonai földrajzi gondolkodás* jelentőségével egyetértünk, elterjedését fontosnak tartjuk. Egyrészt, mert az olvasmány erről meggyőződött, de nem kis irigységgel azért is, mert a szomszédos Romániában ezt már régen felismerték, és a geopolitika ernyője alatt manapság is aktívan művelik. Fontosnak tartjuk végül azért is, mert a geopolitika összefüggésében látjuk azt az ismeretrendszert, amely eligazítást adhat a magyar kül- és katonapolitika helyes alakításához, valós érdekeink, képességeink felismeréséhez.

A jó címválasztás, a száraz fogalmazás kerülése, valamint a terjedelmes jegyzetapparátus – ajánló bibliográfiával való – kiváltása a tudományos ismeretterjesztés céljait is szolgálják, így minden bizonnyal a nem szakértő olvasóközönség is szívesen kézbe veszi a tetszetős kötetű könyvet és gazdagabb lesz egy értékes olvasmányélménnyel – hasonlóan hozzánk. (*Nagy Miklós Mihály: Kis magyar hadelmélet. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2006*)

Tóth Sándor
ZMNE doktorandusz

CONTENTS

Szilveszter Vizi E.: Domokos Kosáry (1913–2007) 1514

Representating Social Sciences in the Hungarian Academy of Sciences

Guest Editors: Katalin Szabó, Gábor Hamza and László N. Sándor

Ádám Török: Foreword to the Collection of Papers

from the Department of Economic and Legal Sciences (Department IX) 1518

Ádám Török: The „Methodenstreit” and Hungarian Economics 1520

András Simonovits: Pension Models 1527

Pál Péter Tóth: Population, Migration, Ageing 1534

Miklós M. Szabó: The Past of the Committee of the Military Science

and the Present of Military Science 1543

Gábor Hamza: Roman Law in the 2nd Century 1557

Lajos Vékás: New Trends in Private Law Research 1563

Lajos Lőrincz: Public Law in Hungary 1567

László Korinek: On the Present Status of Criminal Studies 1570

János Bruhács: International Law at the Beginning of the 21st Century 1577

János Rechnitzer: New Branch of Social Sciences, the Regional Science 1580

Olga Tóth: To Be Female – Gender in the System of Social Inequalities 1590

Mihály Laki: Tamás Földi (1929–2007) and the *Acta Oeconomica* 1596

Study

Gábor Vida: Sustainability and Responsibility of Scientists 1600

Róbert Hermann: From Deserters to Freedom Fighters

– The Mutiny of the Privates. The Squadron of János Lenkey 1607

Gábor Palló: Kuno Klebelsberg: Politician, Minister of Culture 1619

Academy Affairs

World Science Forum III. – Budapest 1629

Awards 1634

The New Corresponding Members of the Hungarian Academy of Science VI.

László Imre 1638

László Nagy 1640

Miklós Zrínyi 1642

Outlook (László Jéki – Júlia Gimes) 1644

Book Review 1646

Ajánlás a szerzőknek

1. A Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt szeretné elősegíteni, ezért elsősorban olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a tudomány egészét érintő, vagy az egyes tudományterületek sajátos problémáit érthetően bemutató témákkal foglalkoznak. Közlünk téma-összefoglaló, magas szintű ismeretterjesztő, illetve egy-egy tudományterület új eredményeit bemutató tanulmányokat; a társadalmi élet tudományokkal kapcsolatos eseményeiről szóló beszámolókat, tudománypolitikai elemzéseket, szakmai szempontú könyvismeretéseket.

2. A kézirat terjedelme szöveges tanulmányok esetében általában nem haladhatja meg a 30 000 leütést (a szóközzökkel együtt, ez kb. 8 oldalnak felel meg a MT füzeteiben), ha a tanulmány ábrákat, táblázatokat, képeket is tartalmaz, a terjedelem 20–30 %-kal nagyobb lehet. Beszámoló, recenziók esetében a terjedelem ne haladja meg a 7–8 000 leütést. *A teljes kéziratot .rtf formátumban, mágneslemezen és 2 kinyomtatott példányban kell a szerkesztőségbe beküldeni.*

3. A közlemények címének angol nyelvű fordítását külön oldalon kell csatolni a közleményhez. Itt kérjük a magyar nyelvű kulcsszavakat (maximum 10) is. A tanulmány címe után a szerző(k) nevét és tudományos fokozatát, a munkahely(ek) pontos megnevezését és – ha közölni kívánja – e-mail-címét kell írni. A külön lapon kérjük azt a *levelezési és e-mail címet*, telefonszámot is, ahol a szerkesztők a szerzőt általában elérhetik.

4. Szöveg közbeni kiemelésként *dőlt*, (esetleg *félkövér* – semibold) betű alkalmazható; ritkítás, VERZÁL betű és aláhúzás nem. A jegyzeteket lábjegyzetként kell megadni.

5. A rajzok érkezhetnek papíron, lemezen vagy email útján. Kérjük azonban a szerzőket: tartsák szem előtt, hogy a folyóirat fekete-fehér; a vonalas, oszlopos, stb. grafikonoknál tehát ne használjanak színeket. Általában: a grafikonok, ábrák lehetőség szerint minél egyszerűbbek legyenek, és vegyék figyelembe a megjelenő oldalak

méreteit. A lemezen vagy emailben érkező ábrákat és illusztrációkat lehetőleg *.tif* vagy *.bmp* formátumban kérjük; értelemszerűen fekete-fehérben, minimálisan 150 dpi felbontással, és a továbbítás megkönnyítése érdekében a kép nagysága ne haladja meg a végleges (vagy annak szánt) méreteket. A közlemény szövegében tüntessék fel az ábrák kívánatos helyét.

6. Az irodalmi hivatkozásokat mindig a közlemény végén, abc sorrendben adjuk meg, a lábjegyzetekben legfeljebb utalások lehetnek az irodalomjegyzékre. Irodalmi hivatkozások a szövegben: (szerző, megjelenés éve). Ha azonos szerző(k)től ugyanabban az évben több tanulmányra hivatkozik valaki, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c jelekkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben. Kérjük, *fordítsanak különös figyelmet a bibliográfiai adatoknak a szövegben, illetőleg az irodalomjegyzékben való egyeztetésére!* Miután a Magyar Tudomány nem szakfolyóirat, a közlemények csak a legfontosabb hivatkozásokat (max. 10–15) tartalmazzák.

7. Az irodalomjegyzéket abc sorrendben kérjük. A tételek formája a következő legyen:

• Folyóiratcikkek esetében:

Alexander, E. O. and Borgia, G. (1976). Group Selection, Altruism and the Levels of Organization of Life. *Ann. Rev. Ecol. Syst.* **9**, 499–474

• Könyvek esetében:

Benedict, R. (1935). *Patterns of Culture*. Houghton Mifflin, Boston

• Tanulmánygyűjtemények esetén: von Bertalanffy, L. (1952). Theoretical Models in Biology and Psychology. In: Krech, D., Klein, G. S. (eds) *Theoretical Models and Personality Theory*. 155–170. Duke University Press, Durnham

8. Havi folyóirat lévén a *Magyar Tudomány* kefelevonatot nem küld, de az elfogadás előtt minden szerzőnek elküldi egyeztetésre közleménye szerkesztett példányát. A tördelés során végzett, apró változtatásokat a szerző egy adott napon a szerkesztőségben ellenőrizheti.

A lap ára 672 Forint